

OBSAH

Úvod	
ČESKÉ ZEMĚ A JEJICH DĚJINY	15

Kapitola 1	
ČESKÉ ZEMĚ NA POČÁTKU DĚJIN	
(DO VZNIKU ČESKÉHO STÁTU)	24

Keltové	27
Germáni	29
Stěhování národů	31
Langobardi	32
Slované	34
Sámová říše	37
Ve stínu franské říše	39
Vznik velkomoravské říše a její rozvoj	41
Rostislav I. a Svatopluk	44
Počátky křesťanství a cyrilometodějská mise	46
Zánik velkomoravské říše	50

Kapitola 2	
VZNIK ČESKÉHO STÁTU	53

Geneze českého státu	53
Svatý Václav	56
Konsolidace českého státu	59

Kapitola 3	
ČECHY A MORAVA V DOBĚ KNÍŽECÍ	63

Oslabení českého státu na počátku 11. století	63
Břetislav I. Přechodné upevnění českého státu	66
Vratislav II. a Břetislav II.	70

Vyobrazení na přebalu:
Historický český znak na Pražském hradě
Foto: Pastorius at cs.wikipedia

na str. 3:
Pražský groš, avers

na str. 686:
Pražský groš, revers

Tato kniha vznikla v rámci Programu rozvoje vědních oblastí
na Univerzitě Karlově č. *P12 Historie v interdisciplinární perspektivě*,
podprogram *Společnost, kultura a komunikace v českých dějinách*.

Lektorovali:
prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.
doc. mgr. Marie Šedivá-Koldinská, Ph.D.

Copyright © prof. PhDr. Jan Rychlík, doc. Vladimír Penčev, Ph.D., 2018

ISBN 978-80-7429-881-3

Období anarchie	74
Soběslav I. a upevnění českého státu	77
Vladislav II.	78
Rozvrat českého státu na konci 12. století	80
Sociální a hospodářské poměry v 10.–12. stol.	83

Kapitola 4

ČECHY KRÁLOVSKÉ

(ČESKÝ STÁT ZA POSLEDNÍCH PŘEMYSLOVCŮ A PRVNÍCH LUCEMBURKŮ)	89
--	----

Hospodářské a sociální poměry v českých zemích ve 13. století	89
Politický vývoj českých zemí za posledních Přemyslovců.	
Přemysl Otakar I.	93
Václav I. a Přemysl Otakar II.	97
Braniborská okupace. Vláda Václava II.	102
Václav III. a vymření Přemyslovců	106
Bezvládní a nástup Lucemburků.	107
Vláda Jana Lucemburského	108
Jan Lucemburský a markrabě Karel	111
Samostatná vláda Karla IV.	113

Kapitola 5

DOBA HUSITSKÁ, VĚK PODĚBRADSKÝ A JAGELLONSKÝ

(FORMOVÁNÍ ČESKÉ STAVOVSKÉ MONARCHIE)	118
---	-----

České země za Václava IV.	118
Sociální poměry na konci 14. a počátkem 15. století	122
Církevní poměry	123
Předchůdcové Husovi a zdroje husitismu	125
Jan Hus.	126
Koncil kostnický.	130
Počátek husitského hnutí	132
Jan Žižka z Trocnova	138
Křížová výprava proti husitům roku 1420	140
Sněm čáslavský	143
Druhá křížová výprava	144
Porážka krajních husitských radikálů	145
Husitství v letech 1422–1434. Spanilé jízdy a další křížové výpravy	148
Koncil basilejský	151
Basilejská kompaktáta	152
Bitva u Lipan a konec husitských válek.	153

Důsledky husitských válek.	155
Hodnocení husitství	156
Albrecht II. a bezvládní 1439–1448.	159
Vláda Jiřího z Poděbrad	162
Jagellonci na českém trůně. Vznik české stavovské monarchie	167
Náboženské poměry v českých zemích. Počátky Jednoty bratrské	168
Sociální změny za vlády Vladislava II. Postavení poddaných a měst.	172
Vymření Jagellonců po meči	175

Kapitola 6

ČESKÉ ZEMĚ SOUČÁSTÍ HABSBURSKÉHO SOUSTÁTÍ

(OD MOHÁČE K VESTFÁLSKÉMU MÍRU)	177
---	-----

Volba Ferdinanda Habsburského českým králem	177
Vláda Ferdinanda I.	179
České stavovské povstání 1546–1547	182
Politické a náboženské poměry na počátku druhé poloviny 16. stol.	185
Maxmilián II. a Česká konfese	187
Rudolf II.	190
Dlouhá turecká válka	193
Rudolfův majestát.	194
Matyáš II.	197
České stavovské povstání 1618–1620	198
Bitva na Bílé hoře. Vítězství Habsburků a prosazení absolutismu	202
Třicetiletá válka	208
Mír vestfálský	212
Důsledky třicetileté války a „bělohorský mýtus“	214

Kapitola 7

OD VESTFÁLSKÉHO MÍRU K OSVÍCENSKÉMU ABSOLUTISMU

(1648–1790)	217
-----------------------	-----

Charakter období po třicetileté válce	217
Státoprávní vývoj	218
Vzestup významu katolické církve	221
Rekatolizace. Postavení Židů	223
Hospodářské, sociální a etnické poměry	227
Švédsko-polská válka a konec plánů české emigrace.	235
Války s Francií Ludvíka XIV. Válka o dědictví španělské.	236

První turecká válka a rekatolizace v Uhrách (na Slovensku)	237
Thökölyho povstání a velká turecká válka.	240
Povstání Ference II. Rákoczyho. Vpád kuruců na Moravu	243
Turecké války za vlády Karla VI.	244
Válka o dědictví polské	245
Velké nevolnické povstání 1680. Robotní patenty	246
Povstání Chodů	247
Nástup Marie Terezie. Válka o dědictví rakouské	250
Likvidace státoprávní samostatnosti českých zemí	255
Pokusy o znovuzískání Slezska	257
Osvícenské reformy Marie Terezie	261
Reformy Josefa II.	264

Kapitola 8
OD ABSOLUTISMU K REVOLUCI.
VZNIK NOVODOBÉHO
ČESKÉHO NÁRODA 270

První fáze národního obrození	270
Války s revoluční Francií a jejich vliv na české země	275
Vznik Rakouského císařství. Napoleonské války a české země	279
Vídeňský kongres	286
České země v době Metternichova absolutismu	287
Druhá fáze českého národního obrození.	290
Slovanská a slovenská otázka	296
České země v předvečer revoluce 1848	300

Kapitola 9
OD REVOLUCE K DUALISMU 303

Charakter revoluce 1848 a její specifika v Rakousku	303
Počátky revolučního hnutí v českých zemích	304
Česko-německý konflikt	308
Slovanský sjezd a Svatodušní povstání	310
Potlačení revoluce. Nástup Františka Josefa I.	313
Kroměřížská a oktrojovaná ústava	316
České země v období tzv. Bachova absolutismu	318
Pád Bachova absolutismu. Říjnový diplom	324
Únorová ústava	327
Česká politika v době platnosti únorové ústavy. Staročeši a mladočeši	329
Rakousko-pruská válka a její důsledky	333
Rakousko-uherské vyrovnání a prosincová ústava	336

Kapitola 10
ČESKÉ ZEMĚ V RÁMCI
RAKOUSKA-UHERSKA
(1867–1914) 339

Obecná charakteristika poměrů v Předlitavsku.	339
Hospodářský, kulturní a sociální vývoj českých zemí	343
Česká politika po rakousko-uherském vyrovnání	348
Fundamentální články	349
Drobečková politika a pád staročešů	352
Vznik sociální demokracie a její postoj k národnostní otázce	357
Česká politika pod vedením mladočešů	360
Rozštěpení politické scény	362
Česko-německé jazykové boje. Moravský pakt	365
Volební reforma 1905 a její důsledky.	367
České země před první světovou válkou	370
Slovenská otázka	371
Zahraničněpolitické otázky	377

Kapitola 11
VZNIK ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU
(1914–1918) 381

Počátek první světové války	381
České země na počátku první světové války	383
Válečné operace v letech 1914–1917	385
Postoj Čechů k válce	389
Zahraniční protirakouský odboj	392
Zahraniční odboj a revoluce v Rusku	396
Domácí odboj	398
Pokusy Karla I. o ukončení války. Česká politická aktivita v letech 1917–1918.	400
Na cestě k samostatnému československému státu	403
Vyhlášení samostatnosti československého státu.	407

Kapitola 12
MEZI DVĚMA VÁLKAMI 409

Formování československého státu	409
Politický vývoj	414
Ústava z 29. února	415
Komunistický pokus o převrat	418
Hospodářský a sociální vývoj meziválečného Československa	422

Náboženské poměry	425
Vnitropolitický vývoj Československa.	426
Domácí vývoj ve třicátých letech.	430
Zahraniční politika	434
Mnichov a zánik první republiky	437
Druhá republika	443
Vídeňská arbitráž	448
Zánik druhé republiky	449
Hodnocení meziválečného období	451

Kapitola 13
DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA
A OBNOVENÍ ČESKOSLOVENSKA 456

Protektorát Čechy a Morava	456
Protektorátní vláda, fašistické skupiny a problém kolaborace	458
Počátky odboje	460
První fáze druhé světové války. Vznik československé armády v zahraničí	462
Okupační režim a domácí odboj po vypuknutí války	464
Československá otázka jako problém mezinárodních vztahů	469
Vstup SSSR do války. Reinhard Heydrich.	471
Okupační režim a odboj v závěrečné části války	476
Československý vojenský odboj v SSSR	479
Zahraniční odboj a SSSR	481
Slovensko za druhé světové války	482
Slovenské národní povstání	485
Ztráta Podkarpatské Rusi	490
Moskevská jednání a košický vládní program	491
Pražské (květnové) povstání	494
Druhá světová válka a odboj jako zdroj legitimacy poválečných režimů	496

Kapitola 14
OD DIKTATURY K DIKTATUŘE 498

Třetí republika	498
Územní změny a národnostní poměry	499
Soudní postih kolaborantů	504
Hospodářský a sociální vývoj	507
Politický vývoj třetí republiky	509
Státní převrat 25. února 1948	512
Transformace politického a hospodářského systému	516
Ústava 9. května	518

Kapitola 15
POD VLÁDOU RUDE HVĚZDY
(KOMUNISTICKÁ DIKTATURA
V ČESKOSLOVENSKU). 520

Charakter let 1948–1953	520
Hospodářský, sociální a kulturní vývoj 1948–1953	521
Politický vývoj 1948–1953	527
Církevní politika	528
Třetí odboj	531
Politické represe	532
Období tání	538
Rok 1956 a nástup neostalinismu	542
Režim Antonína Novotného	544
Ústava 11. července	546
Hospodářský, sociální a politický vývoj v šedesátých letech	548
Pád režimu Antonína Novotného	553
Pokus o reformu	555
Sovětsko-československá jednání	559
Sovětská okupace Československa	562
Počátky normalizace	566
Vznik československé federace	568
Nástup Gustáva Husáka a politika „zostřené normalizace“	570
Období nehybnosti	574
Represe a opozice proti normalizačnímu režimu	576
Období přestavby a režim Miloše Jakeše	580
Pád komunistického režimu	582

Kapitola 16
ROZPAD ČESKOSLOVENSKA 588

Hospodářský a sociální vývoj v letech 1990–1992	588
Zahraniční politika	592
Vnitropolitický vývoj	592
Slovensko-česká jednání o státoprávním uspořádání	595
Volby 1990	596
Česko-slovenská jednání v roce 1990	598
Rozklad OF a VPN. Vznik HZDS	600
Slovensko-česká jednání o státní smlouvě	601
Rozpad Československa	603
Ústava České republiky	609

Závěr	
SAMOSTATNÁ ČESKÁ REPUBLIKA	612
Demografické a národnostní poměry České republiky	612
Dotváření ústavního systému	614
Politický vývoj za koaliční vlády ODS (1993–1998)	615
Vláda ČSSD (1998–2006)	619
Politický vývoj 2006–2018	622
Přehled panovníků, hlav státu a předsedů vlád	628
Přehled nejdůležitějších událostí	639
Přehled použitých pramenů a literatury	656
Rejstřík	667
Summary	682

ÚVOD
ČESKÉ ZEMĚ
A JEJICH DĚJINY

Habent sua fata libelli – čili česky: knihy mají svoje osudy. Platí to i o té, kterou právě držíte v rukou. Její počátky najdeme daleko za hranicemi našeho státu – v Bulharsku. Před lety jsme s mým kolegou Vladimírem Penčevem, bulharským bohemistou, dostali nápad napsat přehledné dějiny českých zemí pro Bulhary. Překvapila nás totiž skutečnost, že zatímco v Čechách vyšly už čtyři různé syntézy bulharských dějin¹, v Bulharsku žádná syntéza dějin českých neexistuje. Zamýšlená kniha s názvem *Istorija na Čechija* (Dějiny Česka) skutečně vyšla v roce 2010.² Při psaní knihy jsem byl nucen znovu se zamyslet nad mnoha problémy českých dějin. Uvědomil jsem si, jak mnoho je naše vnímání vlastní historie stále ještě poplatné schématům vzniklým z potřeb české politiky 19. století. Část těchto schematických a často nesprávných a naivních představ o klíčových událostech našich dějin prošla literárním a potom ve 20. století i filmovým zpracováním, čímž se ve vědomí veřejnosti silně upevnila. Nejde samozřejmě o nic specificky českého. Vnímání Francie Ludvíka XIII. u většiny nehistoriků je také ovlivněno především historickými romány Alexandra Dumase staršího a Henryk Sienkiewicz měl jistě na představu veřejnosti o Polsku druhé poloviny 17. století mnohem větší vliv než všichni historici dohromady.

Pro bulharské čtenáře, kteří nevědí nic o českých dějinách, by samozřejmě nebylo vhodné rozvíjet úvahy o tom, že mnoho věcí se ve skutečnosti odehrálo jinak, než jak se obecně soudí. Proto jsme s Vladimírem Penčevem v roce 2012 navrhli nakladatelství Vyšehrad vydání české varianty naší knihy. Ta se nyní

¹ Jireček, K.: *Dějiny národa bulharského*. B. Tempský, Praha 1876, Hýbl, F.: *Dějiny národa bulharského*, I., II. Historický klub, Praha 1930, Amort, Č.: *Dějiny Bulharska*. Svoboda, Praha 1980, Rychlík, J. a kol.: *Dějiny Bulharska*. Nakladatelství Lidové noviny (NLN), Praha 2000 (2. vyd. 2002, 3. vyd. 2016).

² Рихлик, Я. – Пенчев, В.: *История на Чехия*. Парадигма, София 2010/Rychlík, J. – Penčev, V.: *Istorija na Čechija*. Paradigma, Sofia 2010. V roce 2014 vyšlo v Skopji makedonské vydání a v roce 2017 jako zvláštní kniha také kapitola o dějinách české kultury. Viz: Рихлик, Я. – Пенчев, В. – Велжановски, Н.: *Историја на Чешка*. Македонска реч, Скопје, 2014/Rychlík, J. Penčev, V. – Veljanovski, N.: *Istorija na Češka*. Makedonska reč, 2014; Рихлик, Я. – Пенчев, В. – Велжановски, Н.: *Историја на чешката култура*. Макформ, Скопје, 2017/Rychlík, J. Penčev, V. – Veljanovski, N.: *Istorija na českata kultura*. Makform, Skopje, 2017.